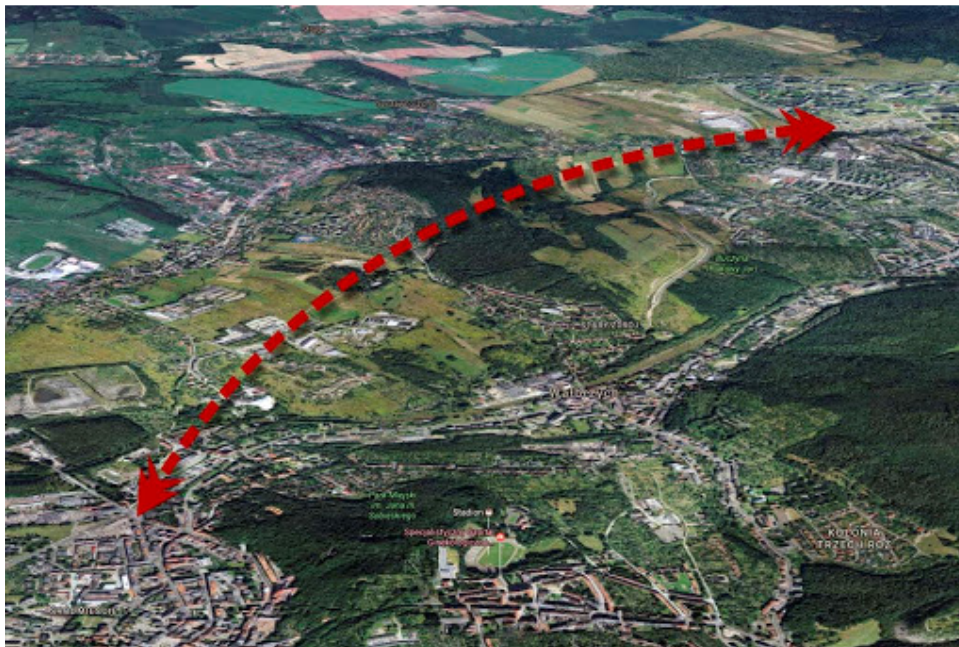

Projekt obwodnicy Wałbrzycha

PLAN DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

Przygotowano we współpracy z:

KANCELARIA ŚRODOWISKOWA
RONIKIER I WSPÓLNICY SP. Z O.O.

Warszawa, październik 2020

Spis treści

1	WPROWADZENIE	3
2	OPIS PROJEKTU	3
2.1	<i>Ogólny opis obwodnicy Wałbrzycha</i>	3
2.2	<i>Stan rzeczy na początku roku 2020.....</i>	4
3	RAMY PRAWNE.....	4
3.1	<i>Pozyskiwanie gruntów w świetle ustawodawstwa polskiego</i>	4
3.2	<i>Konsultacje społeczne</i>	5
4	OCENA NIERUCHOMOŚCI, NA KTÓRE MA WPŁYW PROJEKT	8
4.1	<i>Aktualny stan pozyskiwania gruntów</i>	8
4.2	<i>Przesiedlone grupy społeczne i osoby wrażliwe</i>	10
4.3	<i>Przedsiębiorstwa i instytucje</i>	12
4.4	<i>Problemy stwierdzone podczas wizji lokalnych.....</i>	12
4.5	<i>Zgodność z wymogami EBOR.....</i>	13
5	SKARGI	15
5.1	<i>Mechanizm rozpatrywania skarg</i>	15
5.2	<i>Dokumentacja rozpatrywania skarg z ostatnich trzech lat</i>	16
6	MONITORING i OCENA	18
7	ROLE i OBOWIĄZKI	19
8	PODSUMOWANIE	20

1 WPROWADZENIE

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR) zlecił Kancelarii Środowiskowej Ronikier i Wspólnicy Sp. z o.o. (zwanej dalej KSR) przeprowadzenie środowiskowej i społecznej oceny budowy obwodnicy Wałbrzycha o długości około 6 km. Ocena obejmuje przegląd dotychczasowego procesu przejmowania gruntów, jak również dokumentacji projektowej związanej z przejściem gruntów pod kątem zgodności z wymogami EBOR (PR5). Plan działań naprawczych jest odpowiedzią na stwierdzone luki, z naciskiem na środki niezbędne do osiągnięcia zgodności z PR5.

Strona | 3

Celem niniejszego dokumentu jest sprawdzenie, czy proces przesiedlenia został podjęty w sposób odpowiedzialny społecznie i zgodnie z polskim prawem oraz dobrą praktyką międzynarodową.

Dokument zawiera opis stwierdzonych problemów oraz propozycje środków zaradczych, które należy wdrożyć w końcowej fazie Projektu.

2 OPIS PROJEKTU

2.1 Ogólny opis obwodnicy Wałbrzycha

Beneficjentem Projektu jest miasto Wałbrzych (gmina Wałbrzych), które jest jednostką samorządu terytorialnego odpowiedzialną (od 2013 roku) za infrastrukturę drogową na swoim terenie. Miasto jest odpowiedzialne za przygotowanie, budowę, eksploatację i utrzymanie nowej infrastruktury.

Projekt, polegający na budowie 6-kilometrowej obwodnicy, przekieruje ruch samochodowy z ulic Armii Krajowej i Wrocławskiej na szybszą, podwójną jezdnię z barierami oddzielającymi przeciwnie płynące potoki („Projekt”). Nowa droga zapewni sprawny przejazd dla ruchu tranzytowego oraz usprawni dostęp do historycznego centrum Wałbrzycha dla ruchu lokalnego.

Miasto Wałbrzych podejmuje szereg przedsięwzięć na poziomie strategicznym i operacyjnym, mających na celu zapewnienie szybkiego i komfortowego transportu w aglomeracji miejskiej. Długotrwały proces transformacji jest dla mieszkańców miasta dość uciążliwy. Budowa obwodnicy dla drogi krajowej nr 35 jest uznawana za główne narzędzie harmonizacji transportu w aglomeracji, zmniejszenia oddziaływania na środowisko i poprawy bezpieczeństwa na drogach miejskich. Należy podkreślić, że w ciągu ostatnich 10 lat miasto Wałbrzych zrealizowało 53 projektów inwestycji drogowych, z czego 9 były współfinansowane ze środków unijnych. Obwodnica jest najważniejszą i największą inwestycją drogową, która zakończy ten proces.

Oczekuje się, że Projekt przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego Wałbrzycha i okolic poprzez skrócenie czasu podróży i obniżenie kosztów transportu, zmniejszenie liczby wypadków i negatywnego wpływu emisji zanieczyszczeń. Wreszcie, co nie mniej ważne, Projekt przyczyni się również do przyciągnięcia inwestorów rynku nieruchomości do centrum miasta, a także do poprawy warunków życia znacznej części mieszkańców.

2.2 Stan rzeczy na początku roku 2020

Od ponad 20 lat budowa obwodnicy Wałbrzycha jest przedmiotem publicznej dyskusji i planowania inwestycji. W 2006 roku wybrano opcję zachodnią jako najbardziej efektywną i społecznie akceptowalną. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) rozpoczęła proces wykupu gruntów i wywłaszczenia, który został wstrzymany na kilka lat i wznowiony w 2012 roku po uzyskaniu pozwolenia na budowę. Ostatecznie przejęto 36 ha gruntów, z czego 25% było w rękach prywatnych (reszta to grunty publiczne). Grunty i nieruchomości w części miejskiej GDDKiA przekazała na własność Prezydentowi Miasta. W 2019 roku do realizacji Projektu wybrano firmę budowlaną BUDIMEX, a obecnie (sierpień 2020 r.) prowadzone są prace budowlane, o których informacje publikowane są na kilku stronach internetowych:

Strona | 4

<https://www.bing.com/images/search?q=gddkia+Wałbrzych&FORM=HDRSC2>

3 RAMY PRAWNE

3.1 Pozyskiwanie gruntów w świetle ustawodawstwa polskiego

Najważniejsze akty polskiego prawa dotyczące pozyskiwania gruntów i nieruchomości w związku z budową dróg krajowych, to:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej; uchwalona 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78 poz. 483), która chroni prawo własności i dziedziczenia. Zgodnie z art. 21 Konstytucji, pozbawienie lub ograniczenie prawa własności może być dokonane jedynie „na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem”.
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (Dz. U. 2003 r. Nr 80, poz. 721 z późn. zm.), zwana Specustawą, która reguluje zasady wykupu nieruchomości oraz wskazuje organy odpowiedzialne za przeprowadzenie procedur wykupu. Według Specustawy, nieruchomości położone na obszarze wskazanym dla lokalizacji autostrady mogą zostać nabyte w drodze zakupu lub wywłaszczenia za odpowiednim odszkodowaniem. W przypadku, gdy wykupywana jest tylko część nieruchomości, a pozostała część nie nadaje się do normalnego użytkowania, również ta część nieruchomości powinna zostać nabyta na podstawie wniosku właściciela lub użytkownika wieczystego.
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.), która określa zasady wywłaszczenia nieruchomości i wyceny. Zgodnie z ustawą wywłaszczenie nieruchomości może nastąpić wyłącznie na cele publiczne. Wycena nieruchomości może być wykonana wyłącznie przez rzeczoznawcę majątkowego.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r., Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2008 r. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.), zgodnie z którą wymaga się wykupu nieruchomości położonych na obszarze ograniczonego użytkowania, pod warunkiem, że nie jest możliwe zastosowanie odpowiednich technicznych środków ochrony w tym obszarze (np. przed hałasem).

Polskie ustawodawstwo przewiduje procedurę nabycia nieruchomości za odpowiednią cenę oraz procedurę wywłaszczenia za odpowiednim odszkodowaniem. Wywłaszczenie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za godziwym odszkodowaniem. Tak więc realizacja celu publicznego i gwarancja godziwego odszkodowania stanowią istotne podstawy konstytucyjnej dopuszczalności każdego

wywłaszczenia. Pojęcie „wywłaszczenia”, zawarte w art. 21 ust. 2 Konstytucji, musi być rozumiane szeroko, a mianowicie jako „każde pozbawienie własności, niezależnie od formy”. Ujęcie konstytucyjne wykracza zatem poza ramy określone w ustawie o nieruchomościach. Należy jednak zaznaczyć, że tak szerokie spojrzenie na zakres pojęcia „wywłaszczenia” nie oznacza uznania pełnej swobody uznaniowej ustawodawcy w sięganiu do różnych form pozbawienia własności, nawet przy założeniu, że spełnione są warunki „celu publicznego i słusznego odszkodowania”.

Zmiany w „Specustawie” wydane 25 lipca 2008 r. wprowadziły pewne zmiany w zakresie odszkodowań za nieruchomości przeznaczone do wykupu/wywłaszczenia (w związku z budową drogi). Nowe przepisy połączyły również dwa procesy decyzyjne (lokalizacyjne i pozwolenia na budowę) w jeden - zezwolenie na realizację inwestycji drogowej (ZRID).

Nowe przepisy przewidują dodatkowe odszkodowanie za natychmiastowe zwolnienie gruntu i budynków. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o szczególnych zasadach realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, możliwe jest zwiększenie stawki odszkodowania o 5% całkowitej wartości nieruchomości, tylko w tym przypadku, gdy właściciel opuści grunt i opróżni budynki w ciągu 30 dni.

Ponadto, inna nowelizacja ustawy o szczególnych zasadach wprowadziła kolejną premię kompensacyjną. Gdy wywłaszczenie dotyczy budynków mieszkalnych, stawka odszkodowania jest podwyższana o 10.000 zł na pokrycie kosztów przeprowadzki.

Zgodnie z polskim prawem, instytucje i organy zaangażowane w proces wywłaszczania nieruchomości, na których terenie prowadzona jest budowa drogi, zobowiązane są do analizy celowości i konieczności przejęcia nieruchomości. Z tego powodu, w celu zminimalizowania konieczności wykupu bądź wywłaszczenia, należy przeprowadzić odpowiednią analizę. Działania te zostały podjęte na wczesnym etapie lokalizacji drogi.

Wartość nieruchomości ustalana jest na podstawie indywidualnej wyceny nieruchomości dokonanej przez rzeczoznawcę majątkowego. Rzeczoznawca zobowiązany jest sporządzić pisemną dokumentację opinii/analizy oraz przedstawić szacunkową wartość nieruchomości. Rzeczoznawca decyduje o podejściu, metodach i technikach szacowania i wyceny nieruchomości. W procesie wyceny uwzględnia się różne elementy. Dotyczy to w szczególności celu wyceny, charakteru i lokalizacji nieruchomości, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, infrastruktury, dostępnych danych na temat podobnych nieruchomości oraz ich ceny.

3.2 Konsultacje społeczne

Obecne polskie przepisy dotyczące ochrony środowiska wymagają udziału społeczeństwa i konsultacji podczas OOŚ dla projektów drogowych. Dopuszcza się udział każdego obywatela, organizacji pozarządowej lub innej organizacji w ciągu 21 dni, kiedy raport jest dostępny do wglądu podczas ustawowych konsultacji społecznych.

Organ prowadzący jest odpowiedzialny za publikowanie ogłoszeń i umieszczanie na stronie internetowej władz informacji, że raport jest dostępny do wglądu. Może on również przeprowadzić publiczne przesłuchanie.

Na wszystkich etapach procedury OOŚ możliwy jest udział organizacji pozarządowych uznanych za stronę procedury OOŚ. Organizacja pozarządowa może stać się stroną procedury OOŚ na każdym etapie, tylko pod warunkiem, że wyrazi taką wolę, powołując się na swoje cele statutowe.

Ustawowe i obowiązkowe konsultacje społeczne zostały przewidziane w ustawie o OOŚ w art. 5, art. 29-38, art. 44 i art. 79. Przepisy te miały na celu transpozycję do polskiego systemu prawnego wymogów dotyczących udziału społeczeństwa i konsultacji społecznych zawartych w dyrektywie Rady 90/313/EWG z dnia 7 czerwca 1990 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji o środowisku, dyrektywie Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (zmienionej dyrektywą Rady 97/11/WE z dnia 3 marca 1997 r.), jak również w dwóch konwencjach międzynarodowych:

- Konwencji EKG ONZ o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, podpisanej w 1991 r. w Espoo, zwanej odtąd „Konwencją z Espoo”, ratyfikowanej przez Polskę na mocy ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 18 poz. 96);
- Konwencji EKG ONZ o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, która została podpisana w Aarhus w 1998 r., zwanej odtąd „Konwencją z Aarhus”, i ratyfikowanej przez Polskę na mocy ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. (Dz.U. 2001 nr 89 poz. 970).

Informacja o postępowaniu OOŚ została umieszczona na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej władz województwa dolnośląskiego, na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej Wałbrzycha oraz na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej władz miasta i gminy Szczawno-Zdrój w dniach od 17 października 2011 r. do 8 listopada 2011 r. Informacje te zostały również opublikowane w prasie lokalnej w dniu 27 października 2011 r. W tym okresie dokumentacja była dostępna w siedzibie Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu. W fazie konsultacji otrzymano 3 listy z propozycjami mieszkańców, które nie dotyczyły kwestii przesiedleń. W wyniku konsultacji na etapie II OOŚ pojawiło się więcej uwag i sugestii ze strony społeczeństwa dotyczących własności i skutków ekonomicznych bez odniesienia do kwestii związanych z przesiedleniami.

Decyzja OOŚ dla obwodnicy została wydana przez RDOŚ (Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska) w dniu 14 lutego 2012 r. i została podana do publicznej wiadomości zgodnie z wymogami prawa. Informacja na etapie II postępowania OOŚ została podana do wiadomości publicznej w prasie lokalnej w dniu 20 marca 2012 r. Informacja została opublikowana na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej administracji samorządowej Dolnego Śląska, na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej miasta Wałbrzycha oraz na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej administracji samorządowej miasta i gminy Szczawno-Zdrój w dniach od 13 marca 2012 r. do 30 marca 2012 r.

Gmina Wałbrzych nie odnotowała żadnych skarg odnośnie Projektu w trakcie procesu konsultacji.

4 OCENA NIERUCHOMOŚCI, NA KTÓRE MA WPŁYW PROJEKT

4.1 Aktualny stan pozyskiwania gruntów

Warto zauważyć, że obwodnica drogowa w Wałbrzychu jest planowana od ponad 20 lat, a część nieruchomości została wywłaszczona lub wykupiona znacznie wcześniej. KSR dokonała przeglądu procesu przejmowania nieruchomości od roku 2012. Informacji na temat zakupu gruntów, nabycia nieruchomości, przymusowego przesiedlenia i migracji zarobkowej udzielili pracownicy Biura Nieruchomości oraz pracownicy Biura Lokalowego Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu.

Strona | 8

Odszkodowania zostały ustalone w latach 2013 i 2014. Szacunki, które zostały odczytane przez eksperta KSR, zostały zlecone przez GDDKiA Oddział we Wrocławiu. Łącznie przeprowadzono 126 postępowań. Wiele z tych nieruchomości należało do Gminy Wałbrzych. 14 postępowań dotyczyło nieruchomości będących w całości własnością Gminy Wałbrzych, natomiast w 37 przypadkach Gmina Wałbrzych uczestniczyła w wypłacie odszkodowań. W sumie Gmina Wałbrzych otrzymała ponad 21 mln zł tytułem odszkodowania za przejęte nieruchomości. Właściciele i użytkownicy wywłaszczonych nieruchomości otrzymali w sumie ponad 19,5 mln zł rekompensaty (szczegóły w załączniku nr 1).

W opinii eksperta KSR raporty z wyceny nieruchomości zostały sporządzone prawidłowo. Właściciele wywłaszczonych nieruchomości mieli możliwość zgłaszania uwag i w uzasadnionych przypadkach wycena została szybko skorygowana. Dokonano dopłat w wysokości 5% wartości i 10000 zł zgodnie z przepisem specustawy.

Większość wywłaszczonych prywatnych posesji stanowiły garaże (budynki transportowe i komunikacyjne) w ilości 45 oraz posesje niezabudowane, często powstałe w wyniku podziału, dlatego też przejmowano także niewielkie skrawki ziemi. Wywłaszczonych zostało łącznie 50 działek. Wśród nich nie było działek rolnych, a jedynie grunty budowlane lub części ogrodów i nieużytków oraz grunty orne. Wywłaszczone zostały prywatne domy jednorodzinne, za które właściciele otrzymali odpowiednie odszkodowanie. Przedmiotem przejęcia było też 7 budynków mieszkalnych wielorodzinnych. 5 budynków stanowiło własność komunalną Gminy Wałbrzych, a 2 należały do innych podmiotów. Gmina Wałbrzych również otrzymała odszkodowanie za budynki komunalne.

Polskie przepisy nie traktują „przesiedlenia” w tym samym znaczeniu, co wymogi EBOR czy Banku Światowego. Uwzględnia się jedynie odszkodowanie pieniężne za utratę wartości nieruchomości. Stawki odszkodowań szacowane są dla każdego przypadku oddzielnie, w oparciu o szacunki przygotowane dla każdej działki przez licencjonowanych rzeczoznawców majątkowych, na zlecenie GDDKiA. Prawa do odszkodowań przedstawiono w poniższej tabeli.

Ramy prawne przewidują jednolite podejście do każdego rodzaju nieruchomości: bez względu na to, czy na działce znajdują się budowle, czy jest ona niezabudowana, czy jest na niej np. las, jezioro lub żwirownia, procedura jest taka sama. Procedury mogą się jednak różnić w zależności od rodzaju własności.

<u>Rodzaj własności</u>	Ramy prawne	Procedura administracyjna	Prawo do odszkodowania	Odwołania
Nieruchomości prywatne (należące do podmiotów prywatnych)	„Specustawa” (ustawa o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych) oraz ustawa o gospodarce nieruchomościami, Kodeks postępowania administracyjnego i Kodeks cywilny	Przeniesienie prawa własności w drodze porozumienia lub wyłączenie w przypadku nieosiągnięcia porozumienia	Odszkodowanie pieniężne zarówno za działkę jak i za budowlę według wyceny. Utracone zyski nie są uwzględniane.	Odwołanie od decyzji zgodnie z Kodeksem postępowania administracyjnego
Nieruchomości Skarbu Państwa (należące do państwa)	„Specustawa” (ustawa o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych)	Ustanowienie stałego zarządu (dzierżawa wieczysta)	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Nieruchomości samorządowe (należące do samorządu terytorialnego)	„Specustawa” (ustawa o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych) oraz ustawa o gospodarce nieruchomościami	Ustanowienie stałego zarządu (dzierżawa wieczysta)	Odszkodowanie pieniężne zarówno za działkę jak i za budowlę według wyceny. Utracone zyski nie są uwzględniane.	Odwołanie od decyzji zgodnie z Kodeksem postępowania administracyjnego

Rodzaj własności	Ramy prawne	Procedura administracyjna	Prawo do odszkodowania	Odwołania
Nieruchomości nieposiadające uregulowanego statusu prawnego (gdzie status majątkowy jest niejasny, np. postępowanie spadkowe jest w toku, a spadkobiercy nie są prawnie potwierdzeni aktem notarialnym)	„Specustawa” (ustawa o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych) oraz ustawa o gospodarce nieruchomościami, Kodeks postępowania administracyjnego	Przeniesienie prawa własności w drodze wyłączenia	Odszkodowanie pieniężne zarówno za działkę jak i za budowlę według wyceny. Utracone zyski nie są uwzględniane. Odszkodowanie jest blokowane na rachunku bankowym na okres nie dłuższy niż 10 lat do czasu ustalenia przez sąd statusu nieruchomości.	Kodeks postępowania administracyjnego
Nieruchomości użytkowane nieformalnie, bez tytułu prawnego	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono	Bez prawa do odszkodowania	Bez prawa do odwołania

Przepisy polskiego prawa nie przewidują żadnych dodatkowych odszkodowań za utratę plonów (w tym drewna) - wszystkie składniki majątku trwałego są szacowane w ramach wyceny. Nie dokonuje się oceny i wyceny utraconych dochodów i zysków. W projekcie nie uwzględniono działek rolnych. W przypadku jedynej działalności gospodarczej przeniesionej w inne miejsce, tj. domu weselnego, wypłacono odszkodowanie, które zaspokoilo właściciela.

4.2 Przesiedlone grupy społeczne i osoby wrażliwe

Osoby, które musiały zmienić miejsce zamieszkania, były przedmiotem szczególnej uwagi Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu. Ich złe warunki mieszkaniowe miały się poprawić w wyniku przeprowadzki na nowe miejsca. Biuro Lokalowe zajmowało się poszukiwaniem lokali mieszkalnych dla osób zajmujących mieszkania komunalne na podstawie umowy najmu i zajmujących lokale bez tytułu prawnego w budynkach przeznaczonych do rozbiórki.

Budynki komunalne, z których przesiedlono mieszkańców, to:

- Topolowa 39 - jeden budynek, z 5 lokalami mieszkalnymi
- Gałczyńskiego 4 i 6 - trzy budynki, z łącznie 31 lokalami mieszkalnymi
- Browarna 1 - jeden budynek, z 4 lokalami mieszkalnymi

W wyżej wymienionych budynkach komunalnych opróżniono 39 lokali, w których łącznie

mieszkały 93 osoby. W jednym przypadku w jednym mieszkaniu mieszkały dwie rodziny, spokrewnione, ale skonfliktowane. Jedna rodzina liczyła cztery osoby, w tym jedna niepełnosprawna, a druga pięć osób, w tym dwie nieletnie. Każda z tych rodzin otrzymała osobne mieszkanie o większej powierzchni niż dotychczas. Brak informacji o osobach niepełnosprawnych.

Sześć osób zostało wysiedlonych z budynków wielorodzinnych należących do innych podmiotów: Strona | 11

- Budynek przy ul. Topolowej 19 - 1 rodzina - 4 osoby, w tym 1 kobieta, 2 mężczyźni, 1 małe dziecko, zajmowali lokal o niskim standardzie w budynku jednorodzinnym. Otrzymali mieszkanie o powierzchni 86,79 m² położone w dzielnicy Nowe Miasto, składające się z 2 pokoi, kuchni, przedpokoju i łazienki z toaletą.
- Budynek przy ul. Żeromskiego 6 - 1 rodzina - 2 osoby, w tym 1 kobieta i 1 mężczyzna, zajmowali lokal o powierzchni 34 m² składający się z 1 pokoju i kuchni, otrzymali lokal z 2 pokojami, kuchnią, przedpokojem i łazienką z toaletą o pow. 40,36 m² w dzielnicy Stary Zdrój.

Nieruchomości przejmowano również w Szczawnie-Zdroju. W budynkach komunalnych przy ul. Łączyńskiego 58 i 60 łącznie 17 rodzin otrzymało w pełni wyremontowane mieszkania. Przejęto również dwa budynki prywatne i wypłacono odszkodowania.

Według oświadczenia kierownika Biura Lokalowego, pani Jolanty Pabisz, wszystkie rodziny otrzymały lokale zastępcze zarówno z budynków komunalnych, jak i innych, choć w tym przypadku gmina nie była do tego zobowiązana. Według tego źródła, nie było skarg ani postępowań sądowych wnoszonych przez lokatorów w związku z przesiedleniem.

Władze miasta dążyły do zapewnienia opieki wszystkim mieszkańcom. Wszystkie zasiedlone lokale miały znacznie wyższy standard niż dotychczasowe. Zgodnie z oświadczeniem Biura Lokalowego, poszukiwano lokali o lokalizacji odpowiadającej przesiedlonym mieszkańcom, biorąc pod uwagę odległość od miejsca pracy. Oferowano również pomoc w postaci transportu podczas przeprowadzki. Korzystały z niej niektóre rodziny.

Biorąc pod uwagę wszystkie zebrane informacje oraz wizję lokalną, możemy potwierdzić, że mieszkania zastępcze spełniały wymóg PR5, czyli zapewniały lepsze lub co najmniej równorzędne z dotychczasowymi warunki życia.

Osoby wrażliwe zawsze stanowią prawdziwy problem w przypadku przesiedlenia. Ich potrzeby nie są typowe. Jest to prosty powód, dla którego w większości przypadków procedury biurokratyczne i standaryzacja nie uwzględniają w wystarczającym stopniu osób z ich specyficznymi problemami. Nasze badanie wykazało, że praktyka przesiedleńcza prowadzona przez Biuro Lokalowe była realizowana we właściwy sposób, z uwzględnieniem następujących rodzajów indywidualnych przypadków:

- Osoby niepełnosprawne, przewlekłe chore lub w bardzo podeszłym wieku
- Ubogie osoby lub rodziny o niskich dochodach i/lub z bezrobotnymi członkami rodziny (szczególnie ważne w sytuacji recesji po okresie pandemii roku 2020)
- Rodziny z wieloma nieletnimi lub nowo narodzonymi dziećmi o dochodach poniżej

średniej

Proces przesiedlenia został zakończony, ale sytuacja pandemii wymaga zwrócenia dodatkowej uwagi na osoby wrażliwe i ewentualne pogorszenie ich warunków życia, przy założeniu, że COVID-19 mógłby zostać uznany za klęskę żywiołową. Urząd Miejski w Wałbrzychu może zastosować się do art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który określa prawo do wypłaty świadczeń z pomocy społecznej osobie fizycznej lub członkowi rodziny, której dochody nie przekraczają określonego minimum. Wśród 15 przypadków dopuszczonych przez prawo wymieniana jest również klęska żywiołowa lub katastrofa ekologiczna.

Strona | 12

4.3 Przedsiębiorstwa i instytucje

W strefie Projektu trzy podmioty prowadziły działalność. Przejęto budynek gospodarczy, w którym prowadzono dom weselny z zapleczem hotelowo-gastronomicznym. Zgodnie z informacjami uzyskanymi w Biurze Lokalowym, właściciele domu weselnego za wypłacone odszkodowanie nabyli kolejną nieruchomość, w której prowadzą działalność gospodarczą polegającą na wynajmie mieszkań.

Przejęto również część majątku parafialnego kościoła rzymskokatolickiego, w którym mieszkało dwóch księży. W pobliżu wybudowano nowy dom dla duchownych. Do budowy nowej plebanii wykorzystano materiały budowlane i urządzenia z przejętej plebanii, choć kwota odszkodowania pokryła całość przejętego budynku. Otrzymane odszkodowanie pozwoliło na szybsze zakończenie budowy nowego kościoła.

Część niezabudowanych terenów w pobliżu myjni samochodowej została wywłaszczona, co nie miało wpływu na prowadzenie działalności gospodarczej.

4.4 Problemy stwierdzone podczas wizji lokalnych

Biuro Lokalowe przy Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu było odpowiedzialne za politykę przesiedleńczą. Nasza wizyta na miejscu koncentrowała się na weryfikacji procesu przesiedleńczego obejmującego 5 budynków należących do miasta i zlikwidowanych w celu realizacji budowy obwodnicy.

- Wywiad z Panią Jolantą Pabisz Kierownikiem Biura Lokalowego został przeprowadzony 6.03.2020. Pani Pabisz opisała zasady prowadzenia przesiedlenia (opisane powyżej)
- Cztery wywiady z przedstawicielami przesiedlonych gospodarstw domowych oraz jedna bezpośrednia wizyta w nowym mieszkaniu (Piaskowa Góra) potwierdziły informacje otrzymane z Biura Lokalowego. Zasady przesiedlenia przewidywały następujące etapy: rozmowa z głową gospodarstwa domowego o potrzebach i oczekiwaniach dotyczących nowego mieszkania, jedna lub więcej wizyt w nowym mieszkaniu z udziałem przesiedlanej rodziny, wstępne porozumienie między dwiema stronami, ostateczna umowa oraz bezpłatna przeprowadzka.
- Nasze badanie wykazało, że poziom zadowolenia przesiedlonych rodzin jest ogólnie

dobry, ponieważ decydującym czynnikiem jest wyższa jakość nowych mieszkań, w porównaniu do poprzednich. Podczas wywiadów osoby przesiedlane podnosiły pewne problemy. Według jednego z respondentów nie było wystarczająco dużo czasu na dokonanie właściwego wyboru spośród różnych ofert i na podjęcie decyzji o nowej lokalizacji. Inny przypadek pokazuje, że starsza kobieta (83 lata) chciałaby mieszkać na parterze, ponieważ ma problemy z poruszaniem się. W jednym przypadku czynsz za mieszkanie jest wyższy od starego: 670 zł zamiast 350 zł, choć lokatorzy są zadowoleni z nowych warunków życia.

4.5 Zgodność z wymogami EBOR

Polska procedura nie uwzględnia przesiedlania osób w sposób zorganizowany, zgodnie z wcześniej opracowanym planem. Wszystkie sprawy dotyczące przejmowania nieruchomości prowadzone są z indywidualnymi właścicielami. Zgodnie z polskim prawem, za przejście nieruchomości odpowiedzialny jest rząd Polski.

Wymagania EBOR w zakresie pozyskiwania gruntów i przesiedlania, istotne dla tego projektu, można w skrócie przedstawić w następujący sposób:

- unikanie lub, jeśli jest to niemożliwe, minimalizowanie przymusowego przesiedlenia poprzez analizę alternatywnych projektów; należy starannie zaplanować i wdrożyć środki mające na celu złagodzenie negatywnych skutków dla przesiedleńców i społeczności przyjmujących;
- złagodzenie negatywnych skutków społecznych i gospodarczych wynikających z wykupu gruntów lub ograniczeń w korzystaniu z gruntów i dostępie do nich przez przyznanie odszkodowania za utratę majątku po koszcie odtworzenia obliczonym jako wartość rynkowa majątku powiększona o koszty transakcji związane z odtworzeniem takiego majątku, przed objęciem go w posiadanie;
- zapewnienie, że działania związane z przesiedleniem są realizowane przy odpowiednim ujawnieniu informacji, konsultacjach i świadomym udziale osób, których one dotyczą;
- przywrócenie lub, w miarę możliwości, poprawa środków utrzymania i standardów życia przesiedleńców, w tym osób, które nie mają prawnie uzasadnionych praw lub roszczeń do gruntu (na obszarze, który obejmuje projekt w chwili wyznaczonej daty ostatecznej), do poziomu sprzed realizacji projektu i wspieranie ich w okresie przejściowym;
- stworzenie specjalnych rozwiązań w zakresie pomocy osobom lub grupom wrażliwym lub znajdującym się w niekorzystnej sytuacji (obecnym na obszarze objętym projektem w chwili wyznaczonej daty ostatecznej), które mogą być bardziej dotknięte wysiedleniami niż inne osoby i które mogą mieć ograniczone możliwości ubiegania się lub korzystania z pomocy w zakresie środków utrzymania i związanych z nią świadczeń;
- ustanowienie mechanizmu rozpatrywania skarg umożliwiającego przyjmowanie i rozwiązywanie w odpowiednim czasie szczególnych kwestii dotyczących odszkodowań i relokacji zgłaszanych przez przesiedleńców, w tym mechanizmu odwoławczego mającego na celu bezstronne rozwiązywanie sporów.

Wykup i przesiedlenia związane z modernizacją sieci drogowej miały miejsce już kilkanaście

lat wcześniej i zakończyły się w 2016 roku. Był to długi proces, który zakończył się kilka lat temu. Osoby dotknięte skutkami Projektu uczestniczyły w procesie decyzyjnym poprzez spotkania informacyjne z Prezydentem Miasta. Ustawowe i obowiązkowe konsultacje społeczne włączone były do procedur OOŚ. Wpłynęły pewne uwagi i sugestie od społeczeństwa dotyczące własności i skutków ekonomicznych bez odniesienia do kwestii przesiedleń.

Strona | 14

Negatywne skutki przesiedlenia zostały zminimalizowane poprzez wybór najbardziej korzystnego pod względem społeczno-ekonomicznym wariantu dróg obwodnicowych. W oparciu o studium wykonalności wybrano wariant zachodni. Inwestor - GDDKiA - zbadał sytuację wyjściową i wykonał czynności rozpoznawcze przeprowadzając spis ludności dotkniętej Projektem oraz rozpoznając ich obecną sytuację i potrzeby.

Większość wywłaszczanych w ramach Projektu prywatnych posesji stanowiły garaże (budynki transportowe i komunikacyjne) w ilości 45 oraz posesje niezabudowane, często powstałe w wyniku podziału, dlatego też przejmowano także niewielkie skrawki ziemi. Wywłaszczonych zostało łącznie 50 działek. Wśród nich nie było działek rolnych, a jedynie grunty budowlane lub części ogrodów i nieużytków oraz grunty orne. Wywłaszczone zostały prywatne domy jednorodzinne, za które właściciele otrzymali odpowiednie odszkodowanie. Przedmiotem przejęcia było też 7 budynków mieszkalnych wielorodzinnych - 5 budynków stanowiło własność komunalną, a 2 należały do innych podmiotów.

Aby złagodzić negatywne skutki społeczno-ekonomiczne przejęcia nieruchomości, właściciele nieruchomości otrzymali uzasadnione (godziwe) odszkodowanie równe kosztom nabycia innej nieruchomości w dowolnym miejscu. Kwoty odszkodowań były ustalane w oparciu o szacunki sporządzone przez uprawnionych rzeczoznawców majątkowych.

Na podstawie dostępnych dokumentów i ekspertyz KSR właściciele nieruchomości otrzymali godziwe odszkodowanie. Nie oferowano żadnych nieruchomości zastępczych. Otrzymane odszkodowanie pozwoliło na nabycie innej nieruchomości, która spełniała podobne warunki ekonomiczne. Osoby przesiedlone z budynków komunalnych otrzymały mieszkania o znacznie wyższym standardzie niż poprzednio zajmowane. Warunki życia przesiedleńców uległy poprawie. Urząd Miejski był bezpośrednio zaangażowany w proces przesiedlenia, zastosował i wdrożył odpowiednie działania, np. poprzez zatrudnienie dwóch opiekunów społecznych, którzy udzielali pomocy przesiedleńcom. Jest to przykład innowacyjnego podejścia do poprawy warunków mieszkaniowych i standardu życia przesiedleńców, także tych nie posiadających uznanych praw. Zmiana miejsca zamieszkania osób przesiedlonych nie miała znaczącego wpływu na poziom zarobków i możliwości pracy.

Skargi przyjmuje Miasto. Aktualny program komunikacji i konsultacji społecznych jest prowadzony we właściwy sposób przez Urząd Miejski w Wałbrzychu. W ciągu ostatnich 4 lat nie odnotowano żadnych skarg dotyczących tego procesu.

Proces przesiedlenia został przeprowadzony we właściwy sposób w świetle prawa polskiego i procedur formalnych. Ponadto, standard nowych mieszkań będących własnością miasta i oferowanych przesiedlanym mieszkańcom jest wyższy, a warunki sanitarne w większości przypadków są lepsze niż w likwidowanych starych domach. Najlepszym sposobem na regularną weryfikację jest monitorowanie skarg i podejmowanie dodatkowych działań w celu uzyskania pewności, że przesiedlone rodziny i osoby są zadowolone.

Wśród tych działań proponujemy zorganizowanie wizyt w nowych mieszkaniach oraz

przeprowadzenie telefonicznej ankiety przynajmniej w tym roku (2020), aby zmierzyć poziom zadowolenia mieszkańców. Koszty przeprowadzenia takiego badania powinny być pokrywane ze środków własnych urzędu miejskiego bądź też jego wykonanie powinno odbywać się własnymi siłami pracowników Biura lokalowego.

Szczególne znaczenie mają osoby przesiedlane wymagające szczególnej troski - osoby z problemami zdrowotnymi i/lub o niskich dochodach - które mogą wymagać dodatkowej pomocy ze strony Gminy Wałbrzych. Proponujemy przede wszystkim zbudowanie bazy danych służącej identyfikacji tych osób. Istotna wydaje się aktualizacja tego typu informacji przynajmniej dwa razy w ciągu roku.

5 SKARGI

5.1 Mechanizm rozpatrywania skarg

Należy pamiętać, że złożenie skargi jest pierwszym warunkiem i jednocześnie niezbędnym narzędziem dla Gminy Wałbrzych, aby poznać i rozpatrzyć wszelkie wątpliwości. W związku z tym Urząd Miejski w Wałbrzychu zobowiązuje się do pełnej odpowiedzialności w postępowaniu ze wszystkimi otrzymanymi skargami i odpowiedziami przekazywanymi mieszkańcom. Kluczowe znaczenie ma prowadzenie otwartego i rzetelnego dialogu ze wszystkimi zainteresowanymi stronami.

Mechanizm rozpatrywania skarg jest użyteczny i praktyczny. Skargi zgłasza się za pomocą formularza, który jest zamieszczony w Załączniku nr 2. Mechanizm jest przeznaczony do przyjmowania, rejestrowania, rozpatrywania wniosków, skarg i pytań także dotyczących Projektu i udzielania na nie odpowiedzi. Warto podkreślić, że mechanizm rozpatrywania skarg ma na celu umożliwienie mieszkańcom i wszystkim interesantom w Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu składanie skarg dotyczących nie tylko problemów związanych z rewitalizacją.

W 2005 roku w Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu wdrożono system zarządzania jakością, który w 2008 roku został zintegrowany z systemem zarządzania bezpieczeństwem informacji wg ISO 27001:2005. Zastosowane procedury doprowadziły do podniesienia standardów obsługi klienta i skuteczniejszego reagowania na nieprawidłowości na każdym etapie kontaktu interesanta z Urzędem Miejskim.

Drugim ważnym czynnikiem poprawiającym funkcjonowanie miasta Wałbrzycha jest przejrzystość, dająca mieszkańcom wgląd w najważniejsze regulacje i procesy decyzyjne. Urząd Miejski regularnie aktualizuje informacje na swojej stronie internetowej oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Zasady, sposób i tryb przyjmowania, rozpatrywania i załatwiania skarg i wniosków mieszkańców w Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu regulują przepisy powszechnie obowiązujące: ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 23 z późn. zm. oraz Dz. U. z 2017 r., poz. 1257) i wydane one zostały na podstawie art. 226 Kodeksu postępowania administracyjnego, rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz. U. z 2002 r. Nr 5, poz. 46) oraz przepisów Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miejskiego.

Rejestr skarg i wniosków wpływających do Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu prowadzony jest

przez Referat Organizacyjny, który znajduje się w Biurze Organizacyjnym. Do jego zadań należy organizowanie i nadzór nad przyjmowaniem i rejestracją skarg i wniosków, a także nadzór nad terminowym i prawidłowym rozpatrywaniem skarg i wniosków przez poszczególne komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego, rozpatrywanie merytorycznie złożonych skarg i wniosków.

Cały proces rozpatrywania skarg i udzielania odpowiedzi jest przedmiotem jednej z procedur opracowanych w Urzędzie Miejskim, tj. procedury rozpatrywania skarg i wniosków. Strona | 16

W ramach realizacji zadań określonych w Regulaminie Organizacyjnym Referat Organizacyjny analizuje przyjmowanie skarg i wniosków. Wynikiem tej analizy jest coroczne opracowanie omawiające wpływ i sposób rozpatrywania oraz kwestie skarg i wniosków rozstrzyganych w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia ubiegłego roku, a także przyjmowanie interesantów w sprawach skarg i wniosków przez Urząd Miejski. W analizie przeprowadzonej przez Referat Organizacyjny na początku każdego kolejnego roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, uwzględnia się dane zawarte w centralnym rejestrze skarg i wniosków oraz w dokumentacji zgromadzonej w tym zakresie w tym opracowaniu.

Zasady i tryb rejestrowania i rozpatrywania skarg, wniosków i przyjmowania interesantów określone są w rozdziale VI Regulaminu Organizacyjnego wydanego na podstawie zarządzenia Prezydenta Miasta. Skargi do Urzędu Miejskiego są składane w formie pisemnej, a następnie wpisywane do centralnego rejestru. Wyznaczony pracownik Biura Organizacyjnego sprawuje nadzór nad terminowym załatwianiem wszystkich skarg i wniosków zarejestrowanych w tym rejestrze.

5.2 Dokumentacja rozpatrywania skarg z ostatnich trzech lat

Mechanizm rozpatrywania skarg będzie funkcjonował przez cały czas trwania Projektu, czyli na wszystkich końcowych etapach budowy i eksploatacji. Skarga może mieć formę szczególnego zażalenia dotyczącego oddziaływań i szkód spowodowanych przez Projekt. Skarga może odnosić się do zastrzeżeń dotyczących dostępu do procesu angażowania interesariuszy lub sposobu, w jaki uwagi zostały potraktowane.

Jako że skargi mieszkańców są różne na różnych etapach procesu budowy obwodnicy, musimy wyodrębnić dwa rodzaje problemów: skargi dotyczące przesiedlenia i skargi dotyczące innych sytuacji. Jednakże, ponieważ to zróżnicowanie może okazać się mylące dla ogółu społeczeństwa, mechanizm rozpatrywania skarg jest otwarty na wszystkie rodzaje skarg, również te, które nie odnoszą się do procesu przesiedlenia, a nawet te, które nie dotyczą Projektu. Skargi dotyczące przesiedlenia powinny być przekazywane do Biura Lokalowego przy Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu.

Poniżej znajduje się podsumowanie procedury zbierania i rozpatrywania wszystkich skarg w Urzędzie Miejskim za ostatnie 3 lata. W 2017 r. wpłynęło 8 skarg, w tym 2 do Biura Lokalowego. W 2018 r. wpłynęło 11 skarg, w tym 2 do Biura Lokalowego. W 2019 r. wpłynęło 13 skarg, w tym 3 do Biura Lokalowego.

Zdaniem Joanny Pierzynki, kierownika Referatu Organizacyjnego, wśród skarg otrzymanych przez Urząd Miejski w latach 2017-2019 nie było skarg dotyczących budowy obwodnicy

i związanych z tym niedogodności dla osób fizycznych i prawnych, ani też związanych z przesiedleniami, które miały miejsce przy likwidacji nieruchomości w związku z budową obwodnicy.

6 MONITORING I OCENA

Proponowane wskaźniki, które mają być monitorowane

Zagadnienie / temat	Wskaźnik	Źródło informacji	Częstotliwość
Poziom zadowolenia przesiedlonych mieszkańców	Liczba skarg dotyczących nowych lokalizacji	Raport roczny Biura Lokalowego	Raz w roku
Poziom zadowolenia przesiedlonych mieszkańców	Odsetek niezadowolonych gospodarstw domowych odnotowanych w badaniu, ze szczególnym uwzględnieniem osób szczególnie podatnych na zagrożenia	Wizyty na miejscu i telefoniczne badanie ankietowe prowadzone przez Biuro Rewitalizacji i Biuro Lokalowe*	Raz w roku
Poziom zadowolenia przesiedlonych mieszkańców	Liczba skarg dotyczących nowych lokalizacji zgłoszonych podczas spotkań publicznych z Prezydentem Miasta	Dokumentacja spotkań Prezydenta Miasta prowadzona przez Biuro Rewitalizacji i Biuro Lokalowe	Co pół roku

* Zaleca się monitorowanie poziomu zadowolenia przesiedlonych rodzin w formie wywiadów z wszystkimi lub z 50% przesiedlonych gospodarstw domowych. Krótki wywiad, telefoniczny lub bezpośredni, z głową gospodarstwa domowego.

** Dokumentacja z publicznych spotkań z Prezydentem Miasta zawiera jedynie liczbę uczestników. Proponujemy odnotowywać również poruszane podczas spotkań tematy i problemy.

7 ROLA I OBOWIĄZKI

Poniższa tabela przedstawia podział ról w Gminie Wałbrzych

	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna w Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu
1.	<u>Przesiedleni mieszkańcy</u> Wizyty na miejscu w celu sprawdzenia sytuacji przesiedlonych gospodarstw domowych i pozostawania z nimi w bezpośrednim kontakcie	Biuro Lokalowe
2.	<u>Grupy i jednostki wrażliwe</u> Budowanie i aktualizacja bazy danych osób przesiedlonych, które wymagają szczególnej uwagi i ewentualnej pomocy	Biuro Lokalowe
3.	<u>Monitorowanie i ocena</u> Liczba i rodzaj skarg zarejestrowanych w ankiecie oraz podczas spotkań publicznych z Prezydentem Miasta	Biuro Rewitalizacji i Biuro Lokalowe
4.	<u>Mechanizm rozpatrywania skarg</u> Analiza skarg dotyczących nowych mieszkań i warunków życia przesiedlanych rodzin	Biuro Organizacyjne

8 PODSUMOWANIE

Celem ogólnego podsumowania jest ocena procesu przesiedleń i określenie działań, które zagwarantują, że proces przesiedleń będzie monitorowany i ewentualnie korygowany. Z analizy zebranych informacji wynika, że Urząd Miejski podjął skuteczne wysiłki na rzecz poprawy lub przywrócenia warunków życia i standardu życia wysiedlonych osób i rodzin.

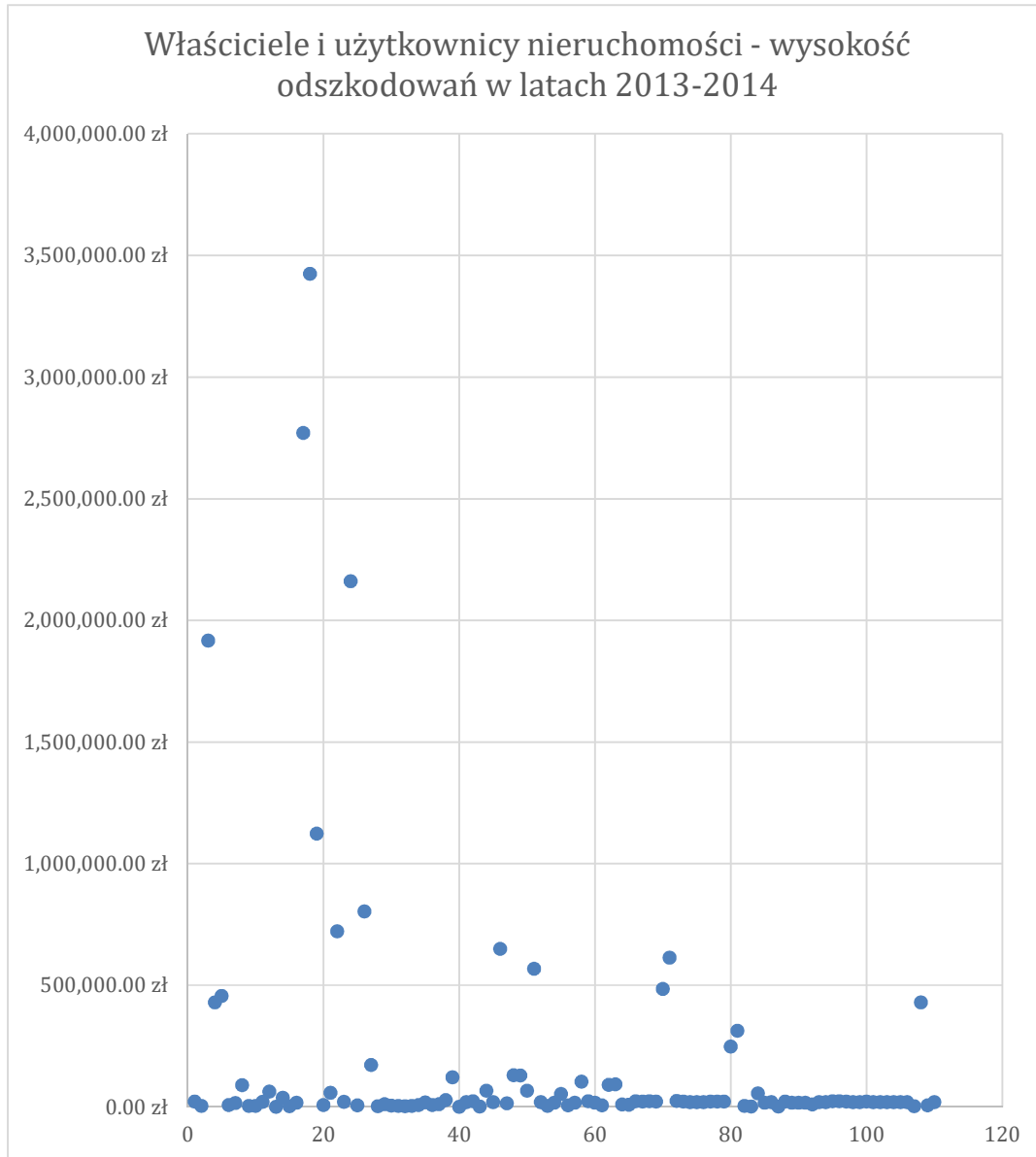
Mimo że przesiedlenia zostały zrealizowane kilka lat temu, należy opracować sposoby monitorowania ich przebiegu i oceny ich skutków. W ramach polityki EBOR i procedur dotyczących przymusowych przesiedleń, oczekuje się, że miasto zapewni, że osoby podlegające przesiedleniom będą miały co najmniej tak samo dobrą sytuację życiową i ekonomiczną jak poprzednio.

Strona | 20

W tym celu miasto wdroży środki w ramach planu działań naprawczych, w tym:

- Informacje zwrotne od gospodarzy i przesiedleńców w oparciu o specjalnie przygotowane ankiety i wizyty na miejscu.
- Ocena wpływu, w tym m.in. integracja ze społecznością miejscową i osiągnięte korzyści rozwojowe.
- Podtrzymanie mechanizmu rozpatrywania skarg.

Wszelkie informacje o tych przesiedlonych, którzy mają problemy zdrowotne i/lub materialne, powinny być przekazywane przez Biuro Lokalowe do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

ZAŁĄCZNIK nr 1 Dodatkowe informacje o wysokości odszkodowań dla właścicieli i użytkowników wieczystych nieruchomości

ZAŁĄCZNIK nr 2 Formularz skargi publicznej
FORMULARZ SKARGI PUBLICZNEJ

Skargę można złożyć anonimowo. Jednak im więcej informacji zostanie podanych, włącznie z danymi kontaktowymi, tym skuteczniej będziemy mogli podjąć działania.

Strona | 22

Imię i nazwisko <i>(Uwaga: Zgłaszający może pozostać anonimowy, jeśli sobie tego życzy)</i>		
Zaznaczyć odpowiednio	☐ Proszę o nieujawnianie mojej tożsamości bez mojej zgody. ☐ Chcę zgłosić skargę anonimowo.	
Dane kontaktowe <i>(Uwaga: Nie trzeba podawać swoich danych, jeśli nie chce się ich ujawniać)</i>	Adres: Telefon: E-mail:	
Proszę zaznaczyć preferowaną formę kontaktu	☐ Poczta ☐ Telefon ☐ Poczta elektroniczna	
Opis skargi lub problemu		
Którego odcinka obwodnicy dotyczy skarga lub problem?	<i>(Proszę podać nazwę/nazwy wsi/miejscowości/miasta)</i>	
Co mogłoby rozwiązać problem?		
	Data:	Podpis <i>(niekoniecznie)</i> :
Prosimy o przekazanie formularza do	<i>[Adres właściwego urzędu]</i>	

